

альний працівник формує певні ціннісні орієнтації, тип мислення, навички роботи з медіа-продуктами, які дозволяють йому вільно орієнтуватися в інформаційному просторі. Для повноцінної Інтернет-комунікації соціальний працівник має уміти використовувати інформаційні ресурси, працювати з різними видами, носіями, електронними банками інформації; здійснювати швидко і кваліфіковано пошук, відбір необхідних даних із різних джерел інформації (професійна, психолого-педагогічна література, періоди-

ка); працювати з текстовими файлами (Web-сторінками); використовувати інформаційні ресурси мережі Інтернет і локальної мережі для організації зустрічей, семінарів, вебінарів, конференцій тощо; приймати і надсилати повідомлення електронною поштою; встановлювати комунікативні зв'язки в різних режимах зв'язку ("off-line", "on-line"), обмінюючись інформацією з колегами; дистанційно підвищувати свою професійну освіту та самоосвіту.

Список використаної літератури

1. Державне управління в Україні: організаційно-правові засади: Навч. посіб. Н. Р. Нижник, С. Д. Дубенко, В. І. Мельниченко та ін. К.: Вид-во УАДУ, 2002. 164 с.
2. Козырев А. Информационные технологии в экономике и управлении: Учебник. СПб.: Издательство Михайлова В. А., 2000. 360 с.
3. Тюття Л.Т. Проблемний підхід до процесу соціальної роботи. К.: Вид-во "Університет "Україна", 2005. 268 с.
4. Семігіна Т. Он-лайн технології у практичній соціальній роботі *«Інтернет-освіта-наука-2016»*, Десята міжнар. наук.-практ. конф. ІОН-2016, 11-14 жовтня, 2016 : 36. праць. Вінниця : ВНТУ, 2016. С. 119-121.

Повідайчик Оксана Степанівна

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедра соціології та соціальної роботи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м.Ужгород, Україна
oksana.povidaichyk@uznhu.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0003-0048-6293>

Хоминець Світлана Іванівна

аспірант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м.Ужгород, Україна
khominec35@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0003-1994-7539>

ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Одним із актуальних завдань сучасної педагогіки є пошук освітніх моделей, адекватних новому етапу розвитку суспільства. На зміну вузькоспеціальній підготовці фахівців різних галузей приходять більш широке професійне навчання. Вузька спрямованість фахової підготовки, навіть в умовах її успішної реалізації, може стати чинником подальшого ускладнення професійного розвитку особистості. Якщо в процесі життєдіяльності людина буде вимушена змінити свою професію, можливість іншого вибору буде ускладнена, оскільки вона не буде підготовлена до широкої сфери професійної практики. Відтак, освіта стає сьогодні соціокультурним механізмом цілеспрямованого випереджаючого впливу на розвиток професійно мобільної особистості, здатної до максимальної реалізації власного потенціалу не тільки в ме-

жах однієї професії (вертикальна мобільність), а й в умовах зміни професійної діяльності (горизонтальна мобільність).

Підкреслимо, що починаючи з 30-х років ХХ століття у наукових розвідках професійна мобільність розглядалася як здатність і готовність швидко освоювати технічні засоби, технологічні процеси і нові спеціальності; потреба підвищувати рівень освіти і кваліфікації. У своїх дослідженнях вчені не пов'язували мобільність зі зміною професії, що повною мірою відповідало ідеології «людина для професії», а не «професія для людини» [1].

У сучасних умовах професійну мобільність пов'язують з готовністю людини приймати самостійні і нестандартні рішення, спрямовані на підвищення рівня власного професіоналізму, здатність швидко

адаптуватися до нового середовища, використовуючи ефективні методи і засоби для досягнення мети. Під професійною мобільністю розуміють здатність і готовність фахівця змінювати свою професію, а також місце і вид діяльності. При цьому професійну мобільність працівників соціальної сфери розуміють як здатність фахівців вирішувати широке коло завдань у соціальній галузі, оперативно, швидко опанувати нові спеціальності, бути готовим упоратися з новими професійними функціями, успішно оволодівати інноваційними технологіями, знаннями, уміннями і навичками роботи з клієнтом (групою клієнтів), працювати з людьми, які опинилися у різних складних життєвих ситуаціях, з людьми похилого віку, дітьми, жінками та ін. [2, с. 364]. Означено спричинено певними процесами, що відбуваються в суспільстві на сьогоднішній день: іноді професія, яку здобула людина може стати незатребуваною суспільством або здатності і можливості особистості можуть не відповідати вимогам роботодавців. В такому разі виникає необхідність пошуку нового місця роботи.

Враховуючи основні компетенції, які є базовими для фахівця соціальної сфери (О.Безпалько, Р.Вайнола, Н.Гайдук, І.Зверева, А.Капська, І.Ковчина, І.Козубовська, М.Лукашевич, Л.Міщик, А.Мойсеюк, Л.Романовська та ін.), а також компоненти професійної мобільності (І.Богданова, А.Вашенко, Є.Іванченко, Н.Ничкало, В.Поліщук, Р.Пріма), сформовано перелік універсальних знань, умінь, навичок і особистісних якостей, які дозволяють молодому фахівцеві реалізувати себе не тільки в межах однієї професії, а й у разі необхідності бути здатним і готовим до зміни фахової діяльності. Визначені компоненти професійної мобільності можуть бути віднесені до будь-якої професійної діяльності в гуманітарній сфері, оскільки всі вони передбачають взаємодію «людина-людина».

Знання, необхідні професійно мобільному фахівцю соціальної сфери: знання цінностей, пов'язаних з різними видами професійної діяльності; законів і механізмів функціонування соціальних систем; фізіологічних, вікових, гендерних та індивідуальних особливостей особистості; мотивів поведінки, інтересів, потреб людини і особливостей їх прояву; знання про пізнавальні процеси особистості; основ проектування і моделювання; особливостей діяльності в соціальній сфері; технологій роботи з людьми; суті емоційно-вольової сфери особистості і її проявів; світоглядних, соціально і особистісно значущих філософських проблем; принципів толерантності, діалогу і співпраці; нормативних документів у сфері фахової діяльності.

Вміння професійно мобільного фахівця: швидко і творчо оволодівати методами навчання і самонавчання; спостерігати, аналізувати соціально-педагогічні процеси; визначати мету і завдання своєї фахової діяльності, планувати її; використовувати різноманітні методи і форми організації сфери соціальної діяльності; створювати творчу робочу атмосферу спільної роботи; працювати з інформацією; ви-

користовувати методи дослідження для вивчення особистості, групи, суспільства; виявляти та ідентифікувати проблеми професійної діяльності, знаходити адекватні засоби їх вирішення; здійснювати рефлексію своєї практики, а також коригувати її; приймати рішення в стандартних і нестандартних ситуаціях, вміти розподіляти ресурси для реалізації поставлених цілей; уявляти кінцевий результат своєї діяльності; будувати міжособистісні відносини; запобігати і вміло виходити з конфліктних ситуацій; аналізувати систему взаємин між людьми.

До основних особистісно-професійних якостей професійно мобільного фахівця належать: активність особистості (здатність ставити досяжні цілі, реалізувати визначену програму, незважаючи на різні обставини, діяти з метою перетворення зовнішнього професійного середовища), адаптивність і гнучкість (здатність ефективно пристосовуватися до змінних умов професійної діяльності, вирішувати завдання різної складності, здатність реально оцінювати ситуацію, адаптуватися до неї, не змінюючи при цьому принципів позицій, гнучка поведінка в умовах невизначеності), відкритість (схильність до нового, невідомого, відмова від стереотипів і шаблонів у сприйнятті дійсності і діяльності), комунікабельність (здатність і готовність встановлювати нові зв'язки і контакти з суб'єктами соціальної практики, вміння долучатися до спільної діяльності з колегами по роботі, вміння будувати міжособистісні взаємини, володіти професійними основами мовної комунікації), здатність до навчання (схильність до здобуття нових знань у відповідності з індивідуальними особливостями, легкість у засвоєнні і застосуванні нових знань, швидкий темп просування в навчанні, широта перенесення засвоєних знань і навичок), потреба в самовдосконаленні і саморозвитку (здатність контролювати процес власного розвитку, в тому числі, професійного становлення, свідомий розвиток позитивних якостей, здібностей, умінь, удосконалення особистої картини світу, своєї свідомості, пам'яті, мислення, творчих рис), здатність до адекватної самооцінки (вміння давати оцінку своїм діям, фаховій діяльності, моральним якостям і поступкам), здатність до конструктивного прогнозування перспектив власної діяльності (здатність уявляти картину майбутнього в складному і суперечливому взаємозв'язку програмованих і очікуваних результатів, які зумовлюють соціальну цінність людини і зміст її життя).

Таким чином, професійний успіх сучасного фахівця визначається, перш за все, здатністю гнучко реагувати на постійно мінливі соціально-економічні умови. Суспільству потрібні професіонали, здатні відповідально і творчо виконувати професійні функції в межах обраного фаху, але в разі об'єктивних чи суб'єктивних причин готові працювати за іншою спеціальністю гуманітарної сфери. Означене зумовлює наявність певних знань, умінь, навичок і особистісно-професійних якостей, які сприяють успішній адаптації фахівця в різних соціокультурних умовах.

Список використаної літератури

1. Прохорова И.К. Использование субъектного подхода в формировании профессиональной мобильности будущего педагога. *Вестник Орловского государственного университета*. Серия: Новые гуманитарные исследования. 2011. №4(18). С.110–113
2. Рідкодубська Г.А. Теорія і практика підготовки до професійної мобільності майбутніх працівників соціальної сфери: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04 / Хмельницький: Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, 2019. 657 с.

Попович Василь Михайлович

д-р філософських наук, доцент
кафедра соціальної роботи та психології
НУ «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна
popovic.vasil@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9288-3765>

Сизоненко Олег Олександрович

аспірант
кафедра соціальної роботи та психології
НУ «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-6774-5651>

СОЦІАЛЬНЕ НАПРУЖЕННЯ НАСЕЛЕННЯ ЯК ПРЕДМЕТ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Сучасне українське суспільство переживає період соціальних змін і знаходиться в перехідних, нестабільних умовах, які пов'язані із демократичним транзитом, розвитком соціально орієнтованої економіки, зміною ціннісно-нормативної системи суспільства, формування соціальних практик відкритого демократичного типу, що передбачає якісну перебудову системи соціального захисту населення відповідно до нових соціально-економічних, політичних і соціокультурних викликів.

Важливе значення для дослідження проявів соціальної напруженості мають праці, присвячені загальному аналізу соціальних змін, трансформації, модернізації (Л.Беляєва, Є.Данилова, П.Штомпка, В.Ядов та ін.); змінам соціальної структури і напрямків соціальної мобільності (Т.Заславська, Н.Тихонова, М.Черниш).

Соціальна адаптація особистості в умовах нестабільності і посилення соціальної напруженості стала однією з провідних тем соціологічної науки і соціальної роботи як практичної галузі соціального захисту населення. Методологічні засади дослідження адаптаційних процесів були закладені у працях Г.Спенсера, М.Вебера, Г.Тарда, Л.Бристола, Г.Четтертон-Хілла, Дж.Томсона, М.Торпа, У.Томаса, Ф.Знанецького. Подальшого розвитку теорія адаптацій набула завдяки теоретико-методологічним ідеям Д.Міда, Д.Морено, Р.Ліптона, Т.Парсонса, Т.Ньюкомба, Т.Сарбіна, М.Крозье, Ш.Айзенштадта,

які розглядали її у рамках різних теоретичних підходів.

Т.Парсонс розвиває тему соціальної адаптації в рамках загальної теорії соціальної дії. Він розглядає соціальну адаптацію як процес, що сприяє включенню особистості в суспільне життя, як процес пристосування індивіда до середовища шляхом інтеріоризації нормативних символічних структур культуральної підсистеми, що тягне за собою формування диференційованих соціальних ролей. Відповідно, ролі також виконують адаптивну функцію, визначаючи позицію індивідів у полі взаємопроникнення соціальної системи та особистості індивіда [1, с. 97-116]. При цьому системою, яка здійснює соціальну адаптацію особистості, виступає поведінковий організм як сукупність основних можливостей людини і субстрат енергетичних, інформаційних та речовинних взаємообмінів індивіда з фізичним, в першу чергу, середовищем. Попри те, що складна система ієрархічно організованих систем і підсистем соціальної дії, представлена Т.Парсонсом, не завжди дозволяє гранично чітко провести розрізнення специфіки соціальної адаптації суспільства та соціальної адаптації особистості, контекстуально можна зробити висновок, що процес власне адаптації особистості він розглядає як рецепцію «суспільно заданих» ціннісно-нормативних орієнтирів, котрі, як імпліцитно припускається, є загальноприйнятими стандартами для всіх членів суспільства, що, як видається, практично виключає віднос-